

Bouwstenen voor lesgevende popmuzikanten

een kunsteducatieve positionering

Thijs Schrijnemakers

Fontys Hogescholen

Inleiding

Alweer tien jaar ben ik werkzaam als lesgevend popmuzikant. Telkens zoek ik een balans tussen mijn muzikantschap en mijn rol als lesgever aan de Fontys Rockacademie. Samen vormen ze één geheel, maar ze zijn ook een beetje als mijn linker- en rechterbeen: als de één voor staat, wil de ander ook vooruit. Als muzikant en als lesgever wil ik mensen verwonderen en tot nieuwe inzichten brengen. Daarnaast wil ik het beste in een ander (mijn publiek, studenten of collega's) naar boven halen. Om mijn werkveld als lesgevend popmuzikant te doorgronden positioneer ik mijzelf aan de hand van popmuziek, de Fontys Rockacademie en de lesgevende popmuzikant in het kunsteducatieve discours.

1. Popmuziek

Voor mij is popmuziek een leefwijze, een manier van samenzijn en samen creëren. Zowel met medemuzikanten als met mijn publiek. Ik speel vanaf mijn vijftiende in verschillende popbands. Het begon met funk, blues en jazz, dit groeide uit naar hiphop, rock en kleinkunst. Ik ben aanstichter en aanjager van de band Orgel Vreten (alternatieve rock) en werk als sessiemuzikant met verschillende artiesten. Als popmuzikant ga ik graag op avontuur, op zoek naar het onbekende. In mijn muziekpraktijk creëer ik het liefst samen met anderen, maar soms sta ik als sessiemuzikant aan de zijlijn. Uit beide pijlers haal ik inspiratie. In het maakproces verzamel ik eerst in afzondering materiaal. Dit kunnen samples, ideeën, literatuur of herinneringen aan muziek zijn. David Byrne (2012) beschrijft in *How Music Works* treffend hoe popmuziek zich ontwikkelt. Ook Byrne schrijft zijn muziek in isolement en stelt dat de muziek vervolgens pas in de buurt van haar definitieve vorm komt door deze live te spelen. Alles moet een vuurproef ondergaan om te zien of het zinkt, blijft drijven of zelfs gaat zweven. Zo zie ik mijn maakproces ook. Wende Snijders (2009) zingt in

Roses in June “Today I burn my bridges and go. Start breath naturally. Take a turn to the right. And begin to believe”. Deze lyric vangt voor mij het avontuur. Niet bang zijn om vooruit te kijken, niet te lang blijven hangen in het verleden en geloven in wat de toekomst te brengen heeft. Door samen te werken met Snijders hielp ik mijzelf als jonge twintiger door een rouwproces en een relatiebreuk heen.

Popmuziek is in Nederland een enorm diverse bedrijfstak waarvan de export al jaren groeit (Perfect en More, 2019). In *Stand van zaken in de Nederlandse popsector* (Ministerie van OCW, 2019) is te lezen dat de popsector breed geworteld is in het Nederlandse cultuurbestel, met een belangrijke rol voor scholing en talentontwikkeling. De gemiddelde popmuzikant haalt een kwart van zijn inkomsten uit educatieve activiteiten. Dat wil niet zeggen dat de sector stabiel is. In *Naar Vore!* (2021) pleit SP-Kamerlid Peter Kwint voor stabielere werkomstandigheden voor professionele popmuzikanten.

2. Fontys Rockacademie

De Fontys Rockacademie is mijn werkgever én mijn alma mater. Ik noem mijzelf muzikant, een term die ook door de Rockacademie wordt gebruikt. Voor mij heeft die term niet het hautaine dat ‘musicus’ met zich meedraagt. Voor mij betekent ‘muzikant’ een verbinding met de beroepspraktijk: muziek maak je met elkaar. De academie is Nederlands eerste hbo-opleiding tot professional in de popmuziekindustrie. In de periode vóór de academie kon je nog niets dergelijks studeren in Nederland. Je was in de poppraktijk altijd onder muzikanten met praktijkervaring. Musici komen van het conservatorium, met hun wijsheid uit boeken. Popmuziek gaat over de muziek die ontstond vanaf het moment dat er stopcontacten zijn, aldus Bertus Borgers (2014). Muzikanten leren door te doen.

De Rockacademie is stevig gedifferentieerd: zowel studenten als docenten komen uit alle windstreken van de Nederlandse en internationale popsector. De Vereniging Hogescholen ontwikkelde het Opleidingsprofiel Muziek (Netwerk Muziek, 2018), bestaande uit een competentieset van zeven competenties waaraan studenten van muziekopleidingen moeten voldoen. Dit zijn: ambachtelijk vermogen, creërend vermogen, omgevingsgerichtheid, vermogen tot onderzoek en ontwikkeling, communicatief vermogen, organiserend vermogen en didactisch vermogen. Deze competenties komen ook terug in het Onderwijs en Examenregeling, afgekort als OER, van de Rockacademie. Op papier studeert iedere Rockacademiestudent af als Bachelor of Music - Rockacademie (OER Rockacademie 2020-2021, 2019).

Daarnaast is het curriculum van de academie grotendeels door docenten zelf ontwikkeld. Dit curriculum beweegt mee met de veranderende popsector, waarin inzichten van de betrokken lesgevers leidend zijn. Hoewel deze aanpak mij als lesgevend popmuzikant scherp houdt, mis ik in de opleiding de pedagogisch-didactische inzichten en het bijbehorende jargon waarmee lesgeven naar een hoger plan kan worden getild.

3. Lesgevende popmuzikanten in het kunsteducatieve discours

Mijns inziens moet zowel een popmuzikant, alsook een lesgever het beste in zichzelf én in een ander naar boven halen. Ik wil de ander verwonderen, helpen ontdekken, aanzetten tot kennis delen en zich open laten stellen voor andere inzichten. Met de *ander* bedoel ik mijn publiek, maar ook mijn studenten en collega's. Lesgevende popmuzikanten zijn vaak autodidacten en vertrekken vanuit emotie en passie. Er is veel kennis die lesgevende popmuzikanten kan helpen, maar die alleen kan worden ontsloten door aan te sluiten bij hun belevingswereld. Dat aansluiten begint door lesgevende muzikanten te vragen wat zij écht belangrijke elementen vinden in hun gemengde

beroepspraktijk. Die elementen duid ik als bouwstenen. Geen competenties of piketpaaltjes die te veel sturen en onderdeel zijn van onderwijsjargon. Daarmee schrik ik lesgevende popmuzikanten af. Aansluiting bij de beroepspraktijk begint bij het spreken van dezelfde taal. Popmuziekeducatie kent een zeer beperkt onderwijsjargon. Iedereen die graag lesgever of leraar wil worden, moet kunnen rekenen op een maatwerktraject dat aansluit op de beroepspraktijk, stelt ook de minister van OCW in de kamerbrief *Bestuursakkoord flexibilisering lerarenopleidingen* (2020). Bouwstenen impliceren voor mij een bedachtzame manier van kennis construeren. Onderwijs en muziek zijn allebei zeer breekbaar, maar ook sterk. Door ruimte te geven aan input uit de praktijk kunnen beide niet altijd veilig, voorspelbaar en risicovrij zijn.

Dat sluit aan op het gedachtengoed van Gert Biesta (2014) in *Het prachtige risico van onderwijs*, waarin hij spreekt over de zwakke kracht voor onderwijs. Onder de ‘zwakke kracht’ van het onderwijs wordt verstaan: het feit dat er nooit een perfecte relatie tussen ‘input en output’ zal bestaan. We kunnen onderwijs niet zien als een hard productie-achtig proces maar als een zwak existentieel proces. Als leerlingen en leraren de ruimte krijgen om zelf oordelen te vormen en daarmee invloed uit te oefenen op de inhoud van hun (onderwijs)activiteiten, dan zijn de uitkomsten daarvan immers niet te voorspellen; je hebt het maar deels in de hand. Als popmuzikant heb je ook niet alles in de hand.

De 19e-eeuwse kunstleraar George Wallis (1845) combineerde voor het eerst het beroep van kunstenaar en leraar binnen zijn onderwijsfilosofie. Zijn artistieke achtergrond gebruikte Wallis voor het oplossen van problemen in de klas. Het onderwijzen en maken van kunst ondersteunen elkaar. Hij introduceerde hiermee voor het eerst het begrip *teaching artist*. Volgens de Amerikaanse kunstkriticus en kunsthistoricus G. James Daichendt (2009) is de term *teaching artist* een krachtig en vaak gebruikte term in de kunstwereld. Leraren in de kunstsector gebruiken de term veelal om hun dubbele werkzaamheden aan te geven of om het belang te benadrukken van hun kunstproductie

in relatie tot het lesgeven. Acteur en auteur Eric Booth wordt gezien als een van de vooraanstaande denkers rondom het concept teaching artist. Hij definieert een teaching artist als een actieve professionele artiest annex kunstenaar met de complementaire vaardigheden, curiositeiten en gevoeligheden van een docent. Iemand die effectief mensen betreft bij het leren van ervaringen in, door en over de kunsten. Bij die gedachten voel ik mij thuis en dit is ook de aanpak die idealiter door de docenten op de Fontys Rockacademie wordt toegepast.

Toch is het integreren van beide rollen: kunstenaar en docent, niet voor iedereen gemakkelijk. Er zijn verschillende docerende kunstenaars die kampen met hun identiteit. Ze zien zichzelf óf als docent, óf als kunstenaar en dat kan leiden tot onzekerheden en frustratie aldus de Amerikaanse kunstdocenten Cynthia Hatfield, Valerie Montana en Cara Deffenbaugh (2006). Volgens kunstenaar en wetenschapper Jorge Lucero (2011) kan de kloof tussen kunstenaar en docent worden gedicht door in te zien hoe ze elkaar overlappen en in elkaar integreren. Lucero stelt dat wanneer een docent zijn werk uitvoert, binnen of buiten het klaslokaal, het tegelijkertijd ook zijn eigen creatieve praktijk kan voeden.

Ook ik zou nooit de muzikant zijn geweest die ik nu ben als ik geen les had gegeven. Ik leer van het lesgeven en wordt daardoor een betere muzikant. Desondanks probeer ik de hoeveel tijd die ik aan onderwijs besteed te beperken tot een deeltijdbaan. Overlap is fijn, maar functioneert voor mij alleen wanneer ik ten minste evenveel tijd aan het maken van muziek kan besteden.

Conclusie

Voor mij is popmuziek een leefwijze en een manier van samen creëren met mijn medemuzikanten en mijn publiek. Naast mijn beroep als muzikant geef ik les aan de Fontys Rockacademie. De Rockacademie maakt binnen haar curriculum gebruik van verschillende

competenties waaraan de studenten moeten voldoen om te kunnen slagen. Daarnaast is het curriculum van de academie grotendeels door docenten zelf ontwikkeld en beweegt mee met de veranderende popsector. De docenten hebben gemeen dat ze allemaal ook muzikant zijn. Ze kunnen ook wel worden omschreven als teaching artists, waarmee hun dubbele werkzaamheden als docent en muzikant kan worden aangeduid en daarmee ook het belang wordt benadrukt van hun kunstproductie in relatie tot het lesgeven.

Mijn inziens mist de professionele popsector de pedagogisch-didactische inzichten en het bijbehorende jargon waarmee lesgeven naar een hoger plan kan worden getild. Zowel een popmuzikant, alsook een lesgever moeten het beste in zichzelf én in een ander naar boven halen. Er is veel kennis die lesgevende popmuzikanten kan helpen in hun werkzaamheden, maar die alleen kan worden ontsloten door aan te sluiten bij hun belevingswereld. Dat aansluiten begint door lesgevende muzikanten te vragen wat zij écht belangrijke elementen vinden in hun gemengde beroepspraktijk. Die elementen duid ik als bouwstenen.

Literatuurlijst

Booth, E. (2009) *The Music Teaching Artist's Bible: Becoming a Virtuoso Educator*. New York US: Oxford University Press Inc.

Biesta, G. (2015) *Het prachtige risico van onderwijs*. Culemborg: Uitgeverij Phronese

Bremmer, M., Heijnen, E., & Lucero, J. (2018) *School as material*. Geraadpleegd op 12 december 2020: https://www.ahk.nl/media/ahk/docs/lectoraat/Bremmer_Heijnen_Lucero_-_School_as_material.pdf

Byrne, D (2012), *How music works*, San Francisco: McSweeney's.

Commissie Dijkgraaf (2010) *Onderscheiden, verbinden, vernieuwen*. 's-Gravenhage: Vereniging Hogescholen

Daichendt, G. J. (2009) *Redefining the Artist-Teacher*. *Journal of Art Education* 62 (5). 33-38. USA: National Art Education Association

Fontys Hogescholen (2019) *OER Rockacademie 2020-202*. Tilburg: Fontys Hogeschool voor de Kunsten

Hatfield, C., Montana, V., & Deffenbaugh, C. (2006) *Artist/Art Educator: Making Sense of Identity Issues*. *Art Education*. 59 (3). 42-47. USA: National Art Education Association

Kwint, P (2021) *Naar Vore!* 's-Gravenhage: Socialistische Partij

Lucero, J. (2011). *Ways of being: Conceptual art modes of operation for pedagogy as contemporary art practice*. *Ph.D. Dissertation*. USA: Pennsylvania State University, University Park, PA.

Ministerie van OCW (2019) *Stand van zaken in de Nederlandse popsector*. 's-Gravenhage: Ministerie van OCW.

Ministerie van OCW (2020). *Bestuursakkoord flexibilisering lerarenopleidingen*. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 28 februari 2021: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2020/10/12/bestuursakkoord-flexibilisering-lerarenopleidingen/bestuursakkoord-flexibilisering-lerarenopleidingen.pdf>

Netwerk Muziek (2018) *Opleidingsprofiel muziekopleidingen*. 's-Gravenhage: Vereniging Hogescholen

Perfect & More (2018) *Exportwaarde van de Nederlandse populaire muziek 2020*. Hilversum: Perfect & More.

Perfect & More (2019) *Exportwaarde van de Nederlandse populaire muziek 2021*. Hilversum: Perfect & More.

Snijders, W (2009) *No.9, Roses in June*. Hilversum: Brigadoon Vocal

Spijkers, W., & Tabak, K. (2005) *Dutch Music (1ste editie)*. Tiel, BE: Lannoo.

Wallis, G. (1845) *A letter to the council of the Manchester school of design on the system of instruction pursued in that school*. London: Council of The Manchester School of Design